

“ МИНЕЦ ТАМЫРЗАРЫМ”

Инеш

Бөйөк шәхесебез З.Вәлидизең башкорт халкына хушлашыу хатында шундай юлдар бар: “Безең милләтебез актамыр киçәге кеүек, тупрак араһында бәләкәй генә киçәк калһа ла, яңынан терелеп бөтөн баксаға таралыр”.

Башкорт халкы борондан үзенең тамырын, быуынын өйрәнеүгә бик зур урын билдәләгән, бер - беренәнә быуындар тарихын тапшырып барыр булған. Элек башкорттар ата-бабаларының исемдәрен 10-15 быуынға тиклем белергә тейеш булған.

Шәжәрә гәрәп телендә –“ағас” тигән һүз. Шәжәрә - ул ырыу тарихы. Борон башкорттар ырыу - кәбиләләргә бүленеп йәшәгән. Һәр ырыузың үз исеме булған. Башкорт халкы элек-электән үз ырыуының тарихын язып калдыра барған. Шәжәрәлә бөтә ир-ат исемдәре күрһәтелгән. Безең олатайзарыбыз ырыу-бабаларзың исемдәрен ағас рәүешендә тармакландырып яза барған. Ни өсөн ағас? Башкорт халкында ағас күкте (һауа), ерзе һәм ер астын символлаштырған. Ағас-кеше ғүмеренең күрһәткесе лә булған:

ағастың тамыры - үткәне
ағастың һыны - хәзергеһе
ағас ботақтары - киләсәге

Әлбиттә, ғайләлә баланың тормошо башлана, бында ул шәхес булып үсешә. Ғайлә - бер - беренәнә ихтирам, берзәмлек, яқынлык, һөйөү сығанағы. Һәр ябай ғына ойошма ла кешеһез тормош кисерә алмай.

Актуаллелеге:

Хәзерге заманда үз нәселендә белеү бик актуаль мәсьәлә. Һәр балаға үзенең үткәнән, тамырының килеп сығыу тарихын, олатай, өләсәйзәренән кем булғанын, уларзың кайза йәшәгәнән белеү мөһим. Кайза минең туғандарым төйәге? Был һорау бер карамактан бик ябай ғына, әммә ул бик зур мәғәнәнә үз эсенә ала. Балаға үзенең тамырын белергә кызыкһыныу уятыу - һәр ата-әсәнән бұрысы. Был белем балаға үз - үзен аңларға, бөгөнгөһөнән, тамырзарының үткәнәнән баһа бирергә, ғайлә киммәттәрен үстәргә ярзам итә.

Проекттың төрө: эзләнеү-тикшеренеү, ижади.

Тормошка ашырыу осоро: уртаса вакытлы (сентябрь-декабрь).

Проекттың әһәмиәте: һәр ғайлә үз быуынын, тарихын өйрәнә.

Проектта катнашыусылар: балалар, тәрбиәселәр, музыка етәксәһе, ата-әсәләр (законлы вәкилдәр).

Максат:

- балала “ғайлә”, “шәжәрә”, “тамыр” төшөнсәһән формалаштырыу, тормошта шәхес булып үсәүендә ғайләненән ролен, ғайлә киммәтен үстәреү, ғайләгә кызыкһыныу үстәреү;

Бурыстар:

Балалар өсөн:

- ғаилә, туғанлық төшөнсәһе тураһында күзаллауын камиллаштырыу;
- ғаиләнең тарихын, үткәнен, йолаларын өйрәнеүгә ынтылыш булдырыу;
- оло йәштәгеләргә ихтирамлы караш формалаштырыу;
- ғаилә, фамилия өсөн ғорурлық тойғоһо, тыуған йортона һөйөү тәбиәләү;

Ата - әсәләр өсөн:

- шәжәрә, тарих тураһында белемдәрен арттырыу;
- ғаиләләр араһында партнерлық, аралашу, шәхси үсеш формалаштырыу;

- “Шәжәрә ағасын” төзөү;

- балаларзың теләген тормошка ашырыуға булышлық итеү;

Педагогтар өсөн:

- проект буйынса план төзөү;

- проектқа ярашлы үстәреүсә предметлы мөхитте байытыу;

- күргәзмә материалдар туплау;

- “Минәң тамырзарым” тип исемләнгән шәжәрә байрамын ойоштороу.

Көтөлгән һөзөмтә:

- бала үзенәң ғаиләһе, туғандары, тамыры, ғаиләнең ғөрөф - ғәзәттәре тураһында күберәк мәғлүмәт ала;

- бала шәжәрәһен белә, туғанлық төшөнсәһен тәрәнерәк кабул итә;

- ата-әсәләр менән баланың быуындар бәйләнеше нығына;

- ата-әсәләргә мәғлүмәт һәм практик тәжрибә тупларға ярзам итә;

Проектты тормошка ашырыу формалары:

- Ата – әсәләр (законлы вәкилдәр) менән дискуссия ойоштороу;

- нәфис әзәбиәт укыу;

- музыкаль күңел асыузар, иртәлектәр;

- ғаилә менән бәйле фотоһүрәттәр, альбомдар карау;

- ижади эшмәкәрлек (һүрәт төшөрөү, корама йәбештерәү һ.б);

- “Шәжәрә ағасын” өйрәнәү, әзләнәү, төзөү (ата- әсәләр һәм баланың берлектәге әше);

- күргәзмә- “Шәжәрә ағасы”.

Проектты тормошка ашырыу этаптары:

I этап. Проекттың әзерлек этабы (сентябрь-октябрь)

Ойоштороу, әзерлек эштәре:

Тәрбиәселәр:

- проекттың максатын, бурыстарын билдәләү;

- эш планы төзөү;

- методик әсбаптәр туплау;

- әзәби әсәрзәр, һүрәттәр һайлау.

Музыка етәксәһе:

- проект темаһы буйынса йырзар, бейәүзәр әзерләү;

Ата-әсәләр:

- тема буйынса нәфис әзәбиәт укырға тәкдим итеү;

- “Шәжәрә ағасын” өйрәнәү өсөн тәкдимдәр бирәү;

- ата-әсәләр менән шәхси әңгәмәләр;

**II этап. Проекттың төп өлөшө (ноябрь -гинуар)
Проектты тормошка ашырыу планы**

Белем биреу өлкөлөрө	Балалар менэн эшлэу өсөн эш формалары	Ата-эсэлэр менэн эшмәкәрлек
Танып белеу	<p><i>Ойошторолган белем биреу эшмәкәрлеге:</i></p> <p>“Минен ғаиләм”, “Минен йортом - минен ғаиләм”, “Ғаиләлә ир егет һәм катын – кыз”, “Атайым хәстәрләүсе”, “Әсәйем тураһында”, “Өләсәйем һандығы” һ.б.</p>	Балалар менән ғаилә фотоальбомдары төзөү
Телмәр үсеш	<p><i>Ижади һөйләү:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - “Мин өйзә нисек ярзамлашам?”, “Минен ғаиләм”, “Әсәйем, берзән берем”, “Өләсәйем һәм картатайым” һ.б. - Ғаилә фотоларын карау, һүрәтләү хикәйәһен төзөү; - “Ғаилә” һ.б. сюжетлы һүрәттәр буйынса хикәйә төзөү; - Ғаилә темаһы буйынса әйтемдәр, мәкәлдәр, йомактар өйрәнәү; 	<p>Балаларҙы ижади һөйләргә өйрәтәү: “Минен ғаиләм”, “Минен әсәйем, атайым”, “Минен өләсәйем, олатайым”</p> <p>Ғаиләгә кағылышлы мәкәлдәр өйрәнәү</p>
Художествол ы эстетик үсеш	<p><i>Һүрәт төшөрөү:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - “Минен ғаиләм”, “Иң шәп атай”, “Әсәйем портреты”, “Әсәйемә сәскә гөлләмәһе”, “Минен ғаиләм” һ.б. <p><i>Әүгәләү:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - “Өләсәйем әкиәттәре”, “Әсәйемә сәскәләп” һ.б. <p><i>Корама йәбештерәү:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - “Өләсәйгә түшәлдәрек”, “Әсәйемә бүләк”, “Беззән бакса” һ.б. <p><i>Музыкаль эшмәкәрлек:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ғаилә тураһында йырҙар өйрәнәү: “Мин үземдә яратам”, “Әсәйем”, “Шәп минен атайым” һ.б. 	<p>-“Шәжәрә ағасы” эшләү;</p> <p>-“Минен шәжәрәм”, “Минен ғаиләм”, “Бына ниндәй әсәйем!”, “Ғаилә портреты”- күргәзмә ойоштороу</p>
Социаль-коммуникат	<p><i>Әңгәмәләр:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - “Минен ғаиләм”, “Ғаиләлә 	Ғаиләләр менән орашыу

ив үсеш	<p>үткөрөлгән байрамдар”, “Минең туғандарым”, “Бергә бик күңелле”, “Ололарзы ололай беләһеңме?”, “Ағас тамыры менән кеше ғайләһе менән нык” һ.б.</p> <p><i>Сюжетлы-ролле уйындар:</i> - ”Әсәй һәм кыз”, “Ғайлә”, “Ғайлә байрамы”, “Матурлык салоны”, “Театр” һ.б.</p> <p><i>Дидактик уйындар:</i> - “Кыз һәм малай”, “Иркәләп әйт”, “Әсәйҙең ярзамсылары”, “Әсәй һиндәй була?”, “Туғандарын тап”, “Ғайлә ағзаларын һүрәтлә”, “Кем булырға?”, “Һөнәрҙе әйт” һ.б.</p> <p><i>Хезмәт эшмәкәрлеге:</i> - Атайзар, әсәйҙәр көнөнә бүлөк әзерләү;</p>	<p>Сюжетлы- ролле уйындарға атрибуттар әзерләүгә катнашыу</p> <p>“Татыу ғайлә- донъя тоткаһы!” байрамы үткәреү</p>
Физик үсеш	<p><i>Бармак уйындары:</i> - “Ғайлә”, “Безҙең дуҫ төркөм”, “Бармак – малай”, “Әсәйемде яратам”, “Бесәйҙең кыzzары”, “Оялағы кошсоктар” һ.б.</p> <p>- Хәрәкәтле уйындар: атайзар менән ярыш уйындары, эстафета “Әсәйемә гөлләмә” һ.б.</p>	<p>Байрамдарҙа, күңел асыуҙарҙа әүзем катнашыу</p>

III этап. Йомғаклау этабы (февраль)

- балаларҙың һүрәттәренән күргәзмә “Минең ғайләм”, “Бына һиндәй әсәйем!”, “Ғайлә портреты”;
- презентация “Ғайлә ағасы”;
- проектка йомғак яһау, ата-әсәләр менән берлектә “Минең тамырҙарым” күңел асыу сараһы;